
Nikola Lazić²⁰⁹

STEPEN OBRAZOVANJA NARODNIH POSLANIKA NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE: ANALIZA SAZIVA OD 2000. DO 2020. GODINE

SAŽETAK

O političkoj kulturi u Srbiji govore razna poznata istraživanja javnog mnjenja, ukazujući na postojanje potpune identifikacije stranačkih lidera i političkih partija, ali i državnih funkcija i ličnosti koje ih trenutno zauzimaju. Kreatori izbornih lista upravljaju partijskim organizacijama, samim tim i odabirom kandidata za narodne poslanike. Pri odabiru kandidata za narodne poslanike nisu presudne kompetencije i kvalifikacije, iako kvalitet rada parlamenta, naročito odbora, od toga zavisi. Balans kvalifikacija, odnosno obrazovanja narodnih poslanika i političke moći istih doprinosi boljem radu parlamenta. Rezultati analize kvalifikacija narodnih poslanika iz njihovih biografija, priloženih službi Narodne skupštine Republike Srbije, pokazuju rast nivoa obrazovanja narodnih poslanika iz godine u godinu, tako da je u V sazivu bio priličan broj poslanika sa prvim nivoom kvalifikacija i veoma mali broj ljudi sa osmim nivoom kvalifikacija, do toga da u poslednjem sazivu ne postoji nijedan narodni poslanik ispod četvrtog nivoa kvalifikacija, kao i da postoji značajniji broj ljudi sa sedmim i osmim stepenom kvalifikacija. Ovo ne mora nužno dati realnu sliku stanja, ali prikazuje deo šire slike.

KLJUČNE REČI: kvalifikacije, kompetencije, narodni poslanici, političke partije, reprezentativna funkcija parlamenta.

UVOD

Da bi Narodna skupština mogla da, u skladu sa ustavnim ovlašćenjima, obavlja svoje funkcije, neophodno je da glas i mišljenje građana, u skladu sa deliberativnim aspektom, budu predstavljeni, prisutni i zastupljeni na adekvatan način. U suprotnom, bez adekvatne reprezentativnosti predstavnička funkcija Narodne skupštine ne postoji ili postoji samo kao farsa, odnosno način legitimisanja nepotpune demokratije ili autokratske vlasti.

Kako bi poslanici valjano obavljali svoju funkciju potrebno je da imaju određene kompetencije i iskustvo, profesionalno, ali i političko. Nakon teorijskih postulata analiziraćemo nivo obrazovanja narodnih poslanika na osnovu parametara iz

---

²⁰⁹ Politikolog; i-mejl: lazicnikola.fpn@gmail.com.

Zakona o nacionalnom okviru kvalifikacija. Treba li parlament da reflektuje prosečnog glasača ili treba da nas predstavljaju obrazovani?

TEORIJSKI OKVIR

Klaus fon Bajme ističe značaj transformacije stranaka u političke sisteme u celosti, kroz sužavanje ili brisanje ideološkog jaza između partija, i to sve sa implikacijama na parlament gde „samo još manjina zahteva da nositelji mandata i stranačke vođe budu društveno reprezentativni”²¹⁰. Međutim, da li je fon Bajme, koji inače kritikuje bavljenje Diveržea i Ostrogorskog predikcijom umesto analizom, kao njihove pokušaje da uspostave zakonitosti i postulate političkih nauka i političke sociologije, ipak uspešno preudicirao ishod istorijskih tokova?

Političke partije nisu ključna tema ovog rada, te ćemo ih tretirati samo radi stavljanja političkih stranaka i narodnih poslanika u jasan kontekst. Orlović ističe da su „partije glavni nosioci izbornog procesa, one oblikuju parlament i vladu, kao i državu u celini. Izbori su najbolji način za demokratski izbor nosilaca političke vlasti. Oni u velikoj meri reflektuju distribuciju političke moći”²¹¹. Dakle, jedna od osnovnih funkcija političkih partija jeste da odabirom kandidata koji će se nadmetati za pozicije u vladi i parlamentu, mobilišu birače da ih podrže. Praveći *preliminarni izbor* potencijalnih izvršilaca dužnosti predstavljanja građana, političke partije sužavaju izbor građanima. Tako, partije imaju disproporcionalno veliki uticaj na konačan ishod izbora poslanika.

Jedna od najvažnijih funkcija narodnih poslanika jeste kontrolna funkcija. Pomoću raznih mehanizama, koji pomažu parlamentarcima da ostvare svoju ulogu reprezentacije građana – izglasavanjem nepoverenja, interpelacijom ili poslaničkim pitanjima – parlamentarci nadziru sprovođenje politika ili proces donošenja odluka izvršne vlasti. Dakle, parlament kao kontrolni odnosno nadzorni mehanizam nadzire rad izvršne vlasti, pokušava da joj „parira”, realizujući svoju ulogu u okviru tripartitne podele vlasti.

U velikom broju zemalja, uključujući i Srbiju, evidentni su brojni pokazatelji koji potvrđuju da su političke partije dominantni akteri koji kontrolišu čitav spektar političkog života u državi, uključujući i parlamentarni život. „Kako su predstavnici partija u Vladi i parlamentu zapravo odgovorni partijskom rukovodstvu, onda je očekivano da je kontrolna funkcija parlamenta protokolarna i bez snažnijeg uticaja. Ovo se naročito odnosi na tzv. horizontalnu kontrolu, tj. kontrolu rada vlade od strane parlamenta”²¹².

U tom pogledu, „naročito je nezgodan položaj poslanika većine jer je njihova kontrolna aktivnost usmerena *protiv* vlade koju su sami izabrali, a mala demokra-

²¹⁰ Klaus von Beyme, *Transformacija političkih stranaka – od narodnih do profesionalizovanih biračkih stranaka* (Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2002), 3.

²¹¹ Slaviša Orlović, *Partije i partijski Sistemi* (Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, 2015), 36.

²¹² Slaviša Orlović et al., *Poboljšanje demokratskih performansi Narodne skupštine Republike Srbije – Preporuke* (Beograd: Univerzitet u Beograd, Fakultet političkih nauka (Centar za demokratiju), 2012), 52.

tičnost političkih partija u Srbiji značajno podriva kontrolni kapacitet parlamenta²¹³. Iz ovoga se jasno vidi do koje mere političke partije mogu da utiču na demokratski kapital jednog društva, i kako svoj unutrašnji sistem, koji i *de facto* odstupa od mnogih postulata demokratičnosti, replikuju i na državne institucije. Političke partije vrlo vešto izvitopere fundament demokratskog sistema, da bi sebe legitimizovale učestvovanjem u istom *demokratskom* sistemu.

Skupštinske sednice nisu jedino mesto gde političke partije *vode glavnu reč*, veliki deo rada parlamenta se odvija i u odborima.²¹⁴ Predstava o svemoćnosti političkih partija komplikuje se dodatno, uvođenjem koncepta političke kulture građana tj. birača odnosno članova političkih stranaka u Srbiji. Koliko god osporavan na globalnom nivou, zbog kolektivističkih kategorija, koncept političke kulture omogućava dospeće do relevantnih indikatora. Jedan od takvih nalaza u Srbiji pokazuje da su građani „usmereni, pre svega, na lidersku prirodu partija koja je kompatibilna preovlađujućem tipu podaničke političke kulture, često menjali svoje partijske preferencije i pridruživali se doslednim biračima konkretne partije stvarajući velike unutar-grupne varijacije”²¹⁵.

Mnoga istraživanja javnog mnjenja u Srbiji ukazuju na potpunu identifikaciju lidera partija i političkih partija, ali ne samo partija nego i državnih funkcija i ličnosti koje ih trenutno zauzimaju. Broj tzv. „preletača” iz partije u partiju (često je reč o ideološki i programski potpuno drugačijim stranačkim opredeljenjima), i to onih koji i pre i posle *preletanja* zauzimaju jako visoke pozicije u političkom sistemu, takođe govori o političkoj kulturi u Srbiji, ali i moći partija. Njih političari karijeristi očigledno vide kao jedini *modus operandi* političkog života, a naročito kada prevladava motiv uspešnosti.

Znači li to da danas živimo u svetu vladavine političke klase? Postoji li uopšte takva klasa, kao i političke elite? Odgovori koji nam se nude zavise od toga da li slede marksističku ili tipologiju teoretičara elita? Da bi se izbegla ova debata, koristićemo neutralan izraz – partokratiju. Pažnju ćemo time usmeriti na sistemsko dejstvo organizacione strukture političke partije. O tome u knjizi Partije i partijski sistemi, Slaviša Orlović kaže:

„U predstavničkoj demokratiji partije su značajan medijator između građana (naroda) i vlade, odnosno one su legitimne u posredovanju političke volje naroda i vlasti. Partije moraju prepoznavati, a zatim i predstavljati volju naroda. Ta njihova neprikosnovenost savremenu demokratiju sve više razumeva kao *partijskudemokratiju*. S druge strane, okupiranje države od strane vladajuće partije ili partija vodi ka partijskoj državi, što znači da partija monopolizuje artikulisanja političke volje. [...] Pojam *partijska država* govori o nastojanju partija da zagospodare svim ustanovama i dopru svojim piccima do svih oblasti

²¹³ Ibid, 54.

²¹⁴ David Beetham, *Parlament i demokratija u XXI veku – vodič ka dobroj praksi* (Beograd: Izdavač Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) Srbija, 2013), 28.

²¹⁵ Dragomir Pantić i Zoran Pavlović M., „Stranačke pristalice i komponente političke kulture u Srbiji,” u *Političke stranke i birači u državama bivše Jugoslavije*, (Beograd: Friedrich Ebert Stiftung i Institut društvenih nauka, 2006), 98.

društvenog života. Partokratija znači stanje u kojem političke partije dominiraju državom i koloniziraju sve segmente društva, od javne administracije (državne uprave, javnih preduzeća, javnih servisa, upravnih odbora), do svih ustanova obrazovanja, medija, kulture itd. To znači da se političke partije ponašaju kao patroni, a individue kao klijenti”²¹⁶.

Iako ova Orlovićeva stanovišta partokratije ostavljaju prilično gorak osećaj, analiziramo ih da bi se partokratija pojmovno odredila i naznačili efekti takve vladavine na ukupni politički život. U analizi reprezentativne funkcije političkog predstavništva, naročito kvalifikacija narodnih poslanika, partokratija i realne snage partija u Srbiji biće posmatrane pre svega iz ugla važnosti uticaja partija na rad parlamenta. Uz to i izborni sistem utiče na rad parlamenta: „Izborni sistemi utiču različito na parlament, ali pre svega na prirodu predstavništva, a samim tim i na prirodu mandata”²¹⁷.

S obzirom na specifičnosti parlamenta, koje proističu iz njegove ustavne pozicije, iz odredbi Zakona o Narodnoj skupštini, Poslovnika Narodne skupštine, ali i drugih pisanih dokumenata i legislativnih akata, deo posvećen reprezentativnoj funkciji biće manje apstraktan, a oslanjajući se i na arhivu Narodne skupštine.

Da bi jedan parlament mogao biti okarakterisan kao demokratski, osnovna funkcija koju mora da zadovoljava jeste adekvatna predstavljenost građana. Beetham to objašnjava na sledeći način:

„Na prvom mestu, to znači da parlament treba da odražava volju naroda koju su birači izrazili prilikom izbora svojih predstavnika i političkih stranaka. [...] Demokratski parlament, takođe, treba da ispuni još jedan kriterijum – da odražava društvenu raznolikost stanovništva u pogledu pola, jezika, religije, etničke pripadnosti ili nekih drugih politički važnih odlika. Ako ne predstavlja narod na adekvatan način, to će učiniti da neke društvene grupe i zajednice počnu da osećaju kako su u političkom procesu u nepovoljnijem položaju, ili čak potpuno isključene iz njega”²¹⁸.

Da bi parlament bio uspešan, građani moraju znati da su adekvatno predstavljene i da se njihov glas čuje u političkom životu. Parafrazirajući ključna mesta jedne takve, Kristijanove (Christiano) odbrane demokratije – naspram ekspertize, ukazaćemo na autorov zaključak kako je za građane mnogo bitnije da imaju utisak o efikasnoj (ovde je možda bolje reći – efektnoj) predstavljenosti, kao i o prilici da se u javnosti čuje njihovo mišljenje, nego što im je bitno da njihovim stavovima oblikuju donošenje odluka.²¹⁹

Inkluzivni parlament pretpostavka je demokratski. Neophodno je da svi slojevi društva budu predstavljeni na približno adekvatan način, što znači da politički

²¹⁶ Orlović, *Partije i partijski sistemi*, 75–274.

²¹⁷ Slaviša Orlović, „Izborni sistem i institucionalni dizajn”, *Preporuke za izmenu izbornog zakonodavstva u Srbiji* (Beograd: NDI Srbija, 2011), 6.

²¹⁸ Beetham, *Parlament i demokratija u XXI veku – Vodič ka dobroj praksi*, 13.

²¹⁹ Thomas. Christiano, *The Rule of the Many: Fundamental Issues in Democratic Theory* (Colorado: Westview Press, 1996).

ki predstavnici odgovaraju svom biračkom telu. Stoga se, u razvijenim zemljama parlamentarci trude da uspostave stalnu komunikaciju sa svojom izbornom jedinicom, odnosno biračkim telom koje predstavljaju, u svojim otvorenim kancelarijama ili veb sajtovima i društvenim mrežama.²²⁰

Iako političke partije determinišu znatan deo političkog života, reprezentativnost i inkluzivnost parlamenta ne zavisi samo od stranaka, Proporcionalna predstavljenost različitih društvenih grupacija izuzetno je bitna. Šta znači proporcionalna? Da li to znači da bi određeni segmenti ukupne populacije (nezavisno od kriterijuma) trebalo da budu predstavljeni na osnovu njihovog procentualnog udela u ukupnoj populaciji?

Postoje istraživanja koja govore u prilog tezi da je inkluzivnost parlamenta tek donekle relevantna za funkcionalnost demokratije. Tako kroz analizu više od 100 izbornih procesa, Stockemer i Kchouk dokazuju da samo adekvatna reprezentacija žena može igrati ulogu, ili barem igrati statistički značajnu ulogu, u transparentnosti i objektivnosti, odnosno *poštenosti* izbornog procesa, što sve ima implikacije i po funkcionalnost demokratije, odnosno percepciju građana o funkcionalnosti demokratskog procesa.²²¹

U tranzicionim ili delimično konsolidovanim demokratijama nisu retki slučajevi da brojučano marginalna grupacija ima disproportionalno veliki uticaj u društvu, a naročito u kulturi, ekonomskoj sferi, i – na kraju – i na političke tokove. S druge strane, još češći slučajevi su da većinska ili brojučano značajna populacija (većinska po bilo kojem kriterijumu) na primer – žene, ne participira proporcionalno u društvenim i javnim sferama života, niti je adekvatno predstavljena u nacionalnom parlamentu, političkim partijama ili lokalnim predstavničkim telima. Ovo se ne odnosi samo na politiku. Sličan zaključak mogao bi se izvući i pregledom ekonomske delatnosti i situacije u kompanijama, poljoprivrednim gazdinstvima i slično.

Otvaraju se dileme, ako bi u parlamentu bili samo stručnjaci, da li bi to bio samo tehnokratski parlament? Iako stručnjaci imaju važnu ulogu u upravljanju savremenom državom, ipak ostaje nedoumica da li oni treba da imaju prevagu nad političko-reprezentativnim elitama u procesu kreiranja i donošenja političkih odluka? Ne sme se zanemariti i okolnost da stručnjaci, rešavajući tehničke probleme, čine to i iz nekih, netransparentnih interesa. S druge strane, tehnokratske elite se neminovno politizuju u slučajevima preuzimanja vlasti.²²² Sve u svemu, tema tehnokratije kao oblika društvene svesti, ponašanja i metoda upravljanja aktuelna je zbog činjenice da veliki deo svetskog javnog mnjenja smatra da bi se mnogo toga u društvu bolje rešavalo ako bi se upravljanje javnim poslovima poverilo tehnokratima – stručnjacima.²²³

---

²²⁰ „Parlamentarne funkcije reprezentacije”, pristupljeno 7. 11. 2020, <https://agora.parl.org/resources/aoe/representation>.

²²¹ Daniel Stockemer and Kchouk Bilel, „Inclusive parliaments: a trigger for higher electoral integrity?” *The Journal of Legislative Studies* 23, no. 3 (2017).

²²² Ivana Damjanović, „Tehnokratija, meritokratija, demokratija: suprotstavljene ili komplementarne paradigme”, Fakultet političkih nauka, Beograd 2014.

²²³ Ibid.

ANALIZA

Analizom biografija narodnih poslanika iz arhive Narodne skupštine Republike Srbije dobijeni su podaci, prikazani u narednim tabelama. U tabeli 1 prikazan je V saziv Narodne skupštine Republike Srbije, po kvalifikacijama narodnih poslanika²²⁴:

V Saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²²⁵	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Demokratska opozicija Srbije (DOS)		3	2	46		5	160	12
Socijalistička partija Srbije (SPS)	1			7			30	2
Srpska radikalna stranka (SRS)	1		1	10		1	15	1
Stranka srpskog jedinstva (SSJ)				11			8	1

²²⁴ Po Zakonu o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije („Sl. glasnik RS”, br. 27/2018 i 6/2020), važe sledeće kvalifikacije (pristupljeno 16. 1. 2021: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-nacionalnom-okviru-kvalifikacija-republike-srbije.html>):

1) nivo 1, koji se stiče završavanjem osnovnog obrazovanja i vaspitanja, osnovnog obrazovanja odraslih, osnovnog muzičkog, odnosno osnovnog baletskog obrazovanja i vaspitanja;

2) nivo 2, koji se stiče stručnim osposobljavanjem, u trajanju do jedne godine, obrazovanjem za rad u trajanju do dve godine, odnosno neformalnim obrazovanjem odraslih u trajanju od 120–360 sati obuke. Uslov za sticanje ovog nivoa je prethodno stečen nivo 1 NOKS;

3) nivo 3, koji se stiče završavanjem srednjeg stručnog obrazovanja u trogodišnjem trajanju, odnosno neformalnim obrazovanjem odraslih u trajanju od najmanje 960 sati obuke. Uslov za sticanje ovog nivoa je prethodno stečen nivo 1 NOKS;

4) nivo 4, koji se stiče završavanjem srednjeg obrazovanja u četvorogodišnjem trajanju (stručno, umetničko, odnosno gimnazijsko). Uslov za sticanje ovog nivoa je prethodno stečen nivo 1 NOKS;

5) nivo 5, koji se stiče završavanjem majstorskog, odnosno specijalističkog obrazovanja u trajanju od dve, odnosno jedne godine, i neformalnim obrazovanjem odraslih u trajanju od najmanje šest meseci. Uslov za sticanje ovog nivoa je prethodno stečen nivo 3, odnosno nivo 4 NOKS, a za sticanje kroz neformalno obrazovanje odraslih prethodno stečen nivo 4 NOKS;

6) nivo 6.1 stiče se završavanjem osnovnih akademskih studija (u daljem tekstu: OAS) obima od najmanje 180 ESPB bodova, odnosno osnovnih strukovnih studija (u daljem tekstu: OSS) obima od 180 ESPB bodova. Uslov za sticanje ovog nivoa je prethodno stečen nivo 4 NOKS i položena opšta, stručna odnosno umetnička matura, u skladu sa zakonima koji uređuju srednje obrazovanje i vaspitanje i visoko obrazovanje;

nivo 6.2 stiče se završavanjem OAS obima od najmanje 240 ESPB bodova, odnosno specijalističkih strukovnih studija obima od najmanje 60 ESPB bodova. Uslov za sticanje ovog nivoa je prethodno stečen nivo 4 NOKS i položena opšta, stručna odnosno umetnička matura, u skladu sa zakonima koji uređuju srednje obrazovanje i vaspitanje i visoko obrazovanje, odnosno nivo 6.1 (OSS obima 180 ESPB bodova);

7) nivo 7.1 stiče se završavanjem integrisanih akademskih studija obima od 300 do 360 ESPB bodova, master akademskih studija (u daljem tekstu: MAS) obima od najmanje 60 ESPB bodova, uz prethodno ostvarene OAS obima 240 ESPB, MAS obima od najmanje 120 ESPB (uz prethodno ostvarene OAS obima 180 ESPB), odnosno master strukovnih studija obima od najmanje 120 ESPB bodova (uz prethodno ostvarene OSS obima 180 ESPB bodova);

nivo 7.2 stiče se završavanjem specijalističkih akademskih studija obima od najmanje 60 ESPB bodova (uz prethodno ostvarene master akademske studije);

8) nivo 8, stiče se završavanjem doktorskih studija obima 180 ESPB bodova (uz prethodno završene integrisane akademske, odnosno master akademske studije).

²²⁵ Arhiva Narodne skupštine Republike Srbije.

Kako bi svaki obrazovni nivo bio adekvatno predstavljen, neophodno je da ima odgovarajuće predstavnike shodno nacionalnom okviru kvalifikacija, koji bi time na najbolji način za njih kreirali politike i osmišljavali dobra rešenja. Sveukupno, u V sazivu oko 5% poslanika ima osmi nivo kvalifikacija²²⁶, 67% sedmi nivo kvalifikacija, 1,9% šesti nivo kvalifikacija, 23,3% četvrti nivo kvalifikacija. Iako je Demokratska opozicija Srbije u ovom sazivu imala najviše poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija, procentualno, na partijskim listama, Socijalistička partija Srbije imala je 75%, zatim Demokratska opozicija Srbije – 70%, Srpska radikalna stranka – 51,7%, Stranka srpskog jedinstva – 40%. Što se tiče poslanika sa osmim nivoom kvalifikacija, sve partije imaju oko 5%, osim Stranke srpskog jedinstva – 3,45%. Četvrti nivo kvalifikacija najviše na svojoj listi ima Stranka srpskog jedinstva – 55%, zatim Srpska radikalna stranka – 34,5%, te Demokratska opozicija Srbije oko 20%, i, na kraju, Socijalistička partija Srbije – 17,5%. Zbirno gledano, SPS i DOS imaju najobrovaniji kadar.

Kvalifikacije narodnih poslanika VI saziva prikazane su u tabeli 2.

TABELA 2

VI Saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²²⁷	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Srpska radikalna stranka (SRS)	5	2	16	35		1	55	
Demokratka stranka Srbije (DSS)	1			16			58	8
Demokratska stranka (DS)				7			40	4
G 17+	1		3				43	2
Socijalistička partija Srbije (SPS)				4		1	15	2
Srpski pokret obnove (SPO)	1			7			23	3

Ovaj saziv Narodne skupštine ima 66,3% poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija, 19,5% sa četvrtim nivoom kvalifikacija, i 5,4% sa osmim nivoom klasifikacija.²²⁸ G17 plus brojaio je najviše poslanika koji imaju sedmi nivo kvalifikacija – izvanrednih 87,75%, zatim DS – 71,43%, DSS 69,9%, SPS – 69,18% i na kraju SRS – 48,25%. Sve partije imale su preko 69% visokoobrazovanih, tj. sedmi nivo kvalifikacija narodnih poslanika, osim SRS koji je imao ispod 50%. Što se tiče osmog nivoa kvalifikacija, procentualno na svojim listama imaju: DSS – 9,63%, SPS 9,09%, DS – 7,84%, G17 plus – 4,08%. SRS nema nijednog poslanika sa osmim nivoom kvalifikacija, i procentualno najviše poslanika sa četvrtim nivoom kvalifikacija – 30,7%. G17

²²⁶ *Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, drugo poglavlje, član 5, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2018.

²²⁷ Arhiva Narodne skupština Republike Srbije

²²⁸ *Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, drugo poglavlje, član 5, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2018.

plus i DS imaju najviše visokoobrazovanih, odnosno najviše poslanika sa sedmim i osmim nivoom kvalifikacija, mada i DSS i SPS ne zaostaju za njima. SPS, posle pada sa vlasti, ne beleži pad, već stagnaciju kvalifikovanim poslanicima, dok kod SRS nedostaje visokokvalifikovan kadar.

Kvalifikacije narodnih poslanika VII saziva prikazane su u tabeli 3.

TABELA 3

VII Saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²²⁹	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Srpska radikalna stranka (SRS)	1		3	24		1	50	2
Demokratka stranka Srbije (DSS)	1			10			39	1
Demokratska stranka (DS)				6			63	3
G 17+				2			23	1
Socijalistička partija Srbije (SPS)				4			11	1
LDP, LSV, GSS, SDU				2			10	3
Savez vojvodanskih Mađara (SVM)				1			3	
Koalicija lista za Sandžak							2	
Unija roma Srbije							1	
Romska partija				1				
Koalicija Albanaca preševske doline							1	

VII saziv broji 75,18% narodnih poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija²³⁰, 4,07% sa osmim nivoom kvalifikacija, 0,37% sa šestim nivoom kvalifikacija, i 18,52% sa četvrtim nivoom kvalifikacija. Kada posmatramo partijske liste pojedinačno, LDP, LSV, GSS, SDU imaju najviši procenat narodnih poslanika sa osmim nivoom kvalifikacija, čak 20%. Zatim, SPS 6,25%, potom DS 4,17%, G17 plus 3,84%, SRS 2,47%, i, na kraju – DSS 1,96%. Sedmi nivo kvalifikacija procentualno na listi najviše ima G17 plus – 88,46%, za nijansu manje DS – 87,5%, onda liste nacionalnih manjina zbirno 77,78%, potom DSS – 76,47%, SPS – 68,75% i SRS – 61,73%. Što se tiče srednjeg stručnog obrazovanja, procentualno, na listi najviše ima SRS – 29,63%.

Ako poredimo ovaj saziv sa prethodna dva, možemo uočiti da je SRS povećao broj poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija, međutim nismo ulazili u pojedino-sti, da li su se isti narodni poslanici dokvalifikovali, a, takođe, nismo ispitivali ni re-

²²⁹ Arhiva Narodne skupštine Republike Srbije

²³⁰ *Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, drugo poglavlje, član 5, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2018.

levantnost diploma. DSS je veoma malo smanjio procenat poslanika sa sedmim i osmim nivoom kvalifikacija. G17 plus i DS imaju, procentualno, najobrazovaniji kadar, mada nije ispitivana zastupljenost određenih zanimanja. Ostale partije takođe drže solidan rejting kada je reč o visokokvalifikovanim narodnim poslanicima.

Kvalifikacije narodnih poslanika VIII saziva prikazane su u tabeli 4.

TABELA 4

VIII Saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²³¹	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Za evropsku Srbiju – Boris Tadić	1			13			116	3
Srpska radikalna stranka – dr Vojislav Šešelj			3	26		1	50	2
Demokratska stranka Srbije – Nova Srbija – Vojislav Koštunica				5			25	2
SPS, PUPS, JS			2	3			17	5
Liberalno demokratska partija – Čedomir Jovanović				2			11	2
Mađarska koalicija – Ištvan Pastor						1	3	
Bošnjačka lista za evropski Sandžak – dr Sulejman Ugljanin							2	
Koalicija Albanaca preševske doline							1	

U ovom, VIII sazivu, 76,01% narodnih poslanika ima sedmi nivo kvalifikacija²³², 4,73% narodnih poslanika ima osmi nivo kvalifikacija, i njih 16,55% – četvrti nivo kvalifikacija. Socijalistička partija Srbije na svojoj listi ima najviše narodnih poslanika sa osmim nivoom kvalifikacija – 18,52%, potom Liberalno demokratska partija – 13,33%, zatim Demokratska stranka Srbije – 6,25%, a Srpska radikalna stranka i Za evropsku Srbiju (koalicija oko DS), nešto više od 2%. Koalicija oko DS na svojoj listi ima najveći procenat narodnih poslanika sa sedmim nivoom obrazovanja – 87,22%, manjinske liste – 85,71%, DSS – 78,12%, LDP – 73,33%, SPS – 62,96% i SRS – 60,97%. SRS i dalje ima najmanji procenat visokoobrazovanih, i beleži stagnaciju u odnosu na prethodni saziv. Što se tiče ostalih lista, sve imaju preko 80% narodnih poslanika koji imaju sedmi ili osmi nivo kvalifikacija.

Kvalifikacije narodnih poslanika IX saziva prikazane su u tabeli 5.

²³¹ Arhiva Narodne skupštine Republike Srbije

²³² *Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, drugo poglavlje, član 5, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2018.

TABELA 5

IX Saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²³³	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Koalicija okupljena oko SNS	1		1	18			64	9
Koalicija okupljena oko DS				6		1	63	9
SPS, PUPS, JS		3		5		3	35	9
Demokratska stranka Srbije (DSS)							20	5
Koalicija okupljena oko LDP				2			19	
Ujedinjeni regioni Srbije (URS)				1		1	23	1
Savez vojvodanskih Mađara (SVM)							5	
Stranka demokratske akcije Sandžaka				1			2	
Sve zajedno							1	
Nijedan od ponuđenih odgovora (NOPO)							1	
Koalicija Albanaca preševske doline							1	

U IX sazivu, najbrojniji su narodni poslanici koji imaju sedmi nivo kvalifikacija²³⁴ – 75,48%, zatim, osmi nivo kvalifikacija ima 10,64% poslanika, što je najviše do sada, od V saziva i, na kraju, samo 10,64% narodnih poslanika sa četvrtim nivoom kvalifikacija. Procentualno na listi najviše narodnih poslanika osmog nivoa kvalifikacija ima Demokratska stranka Srbije – 20%, zatim koalicija oko SPS 16,36%, potom koalicija okupljena oko DS 11,39% i ostale liste imaju ispod 10%. Sedmi nivo kvalifikacija na svojoj listi najviše imaju nacionalne manjine (razumljivo jer ih je najmanje) čak 90,9%, LDP 90,48%, URS 88% DSS 80%, koalicija oko DS-a 79,75%, koalicija oko SNS 68,82%. Koalicija oko SNS, kao nekada i radikali, ima najviše poslanika (u odnosu na ostale), sa četvrtim nivoom kvalifikacija. Ovaj saziv ima najviše do sada visoko kvalifikovanih (sedmi i osmi nivo), zbirno 86,12%, mada nije ispitan i proveren kvalitet kvalifikacija koji su narodni poslanici naveli u svojim biografijama, naročito sedmog nivoa kvalifikacija.

Kvalifikacije narodnih poslanika X saziva prikazane su u tabeli 6.

²³³ Arhiva Narodne skupštine Republike Srbije.

²³⁴ *Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, drugo poglavlje, član 5, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2018.

TABELA 6

X saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²³⁵	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Koalicija okupljena oko SNS		2		21		2	128	21
SPS, PUPS, JS	1			8		1	36	6
Demokratska stranka (DS)				3		1	14	4
Koalicija okupljena oko NDS				1			18	2
Savez vojvodanskih Mađara (SVM)							6	
SDA Sandžaka							2	1
Partija za demokratsko delovanje (PDD)							2	

U X sazivu imamo 73,57% narodnih poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija, 12,14% sa osmim, 11,77% sa četvrtim nivoom kvalifikacija. Manjinske liste procentualno imaju najviše narodnih poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija – 90,91%, Koalicija oko NDS ima 85,71%, Koalicija okupljena oko SNS 73,56%, SPS i DS imaju ispod 70%. Osmi nivo kvalifikacija na svojoj listi ima najviše DS – 18,18%, zatim koalicija okupljena oko SNS 12,07% i SPS – 11,54%. Ostali imaju nešto malo ispod 10%. Najviše narodnih poslanika sa četvrtim nivoom kvalifikacija ima SPS – 15,38%, što je prvi put do sada od V saziva, zatim DS – 13,64%, koalicija okupljena oko SNS ima 12,07%, i ostali ispod 10%. Ovaj saziv ima izuzetno visok broj narodnih poslanika sa sedmim i osmim nivoom kvalifikacija – 85,71%.

Kvalifikacije narodnih poslanika XI saziva prikazane su u tabeli 7.

TABELA 7

XI saziv Narodne skupštine Republike Srbije ²³⁶	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Koalicija okupljena oko SNS				24		5	102	21
SPS, JS				3		1	24	6
Srpska radikalna stranka (SRS)				7		1	15	4
Dosta je bilo (DJB)				1		1	17	3
Koalicija okupljena oko DS				2			12	3
Dveri, DSS				1			11	2
LDP, LSV, SDS				1			11	1
SVM							4	
BDZ Sandžaka							1	1
SDA Sandžaka							2	1
Zelena stranka							1	
Partija za demokratsko delovanje (PDD)							1	

²³⁵ Arhiva Narodne skupštine Republike Srbije.

²³⁶ Arhiva Narodne skupštine Republike Srbije.

XI saziv interesantan je, jer, prvi put od 2000. godine, nema nijednog poslanika ispod četvrtog nivoa kvalifikacija. Najbrojniji su, i ovog puta, narodni poslanici sa sedmim nivoom kvalifikacija – 69,31%, zatim slede poslanici koji imaju osmi nivo kvalifikacija – 14, 48%, četvrti nivo kvalifikacija ima 13,45% narodnih poslanika. Procentualno, na svojim listama, najviše narodnih poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija ima koalicija LDP, LSV, SDS –84, 61%. Sve liste, osim SRS, imaju preko 80% narodnih poslanika sa sedmim i osmim nivoom kvalifikacija. SRS ima 25,93% poslanika sa četvrtim nivoom kvalifikacija, što je više od svih ostalih. Kvalifikacije narodnih poslanika zbirno su prikazane u tabelama 8 i 9 (izražena u procentima):

TABELA 8

Sazivi	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
V	2	3	3	74	0	6	213	16
VI	8	2	19	69	0	2	234	19
VII	2	0	3	50	0	1	203	11
VIII	0	1	5	49	0	2	225	14
IX	1	3	1	33	0	5	234	33
X	1	2	0	33	0	4	206	34
XI	0	0	0	39	0	8	201	42

TABELA 9

Sazivi	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
V	0,63%	0,95%	0,95%	23,34%	/	1,89%	67,19%	5,05%
VI	2,27%	0,57%	5,38%	19,54%	/	0,57%	66,29%	5,38%
VII	0,74%	/	1,11%	18,52%	/	0,37%	75,19%	4,07%
VIII	/	0,34%	1,69%	16,55%	/	0,68%	76,01%	4,73%
IX	0,32%	0,97%	0,32%	10,65%	/	1,61%	75,48%	10,65%
X	0,37%	0,72%	/	11,77%	/	1,43%	73,57%	12,14%
XI	/	/	/	13,45%	/	2,76%	69,31%	14,48%

U svim sazivima dominantan je broj poslanika sa sedmim nivoom kvalifikacija, broj poslanika sa četvrtim nivoom kvalifikacija opada od V saziva, a povećava se broj poslanika sa osmim nivoom kvalifikacija, tj. broj doktora nauka, i to – duplo i više od IX saziva. Procentualno, najviše poslanika koji imaju četvrti nivo kvalifikacija bilo je u V sazivu, procentualno najviše poslanika koji imaju sedmi nivo kvalifikacija bilo je u VIII sazivu, doktora nauka najviše ima u aktuelnom sazivu, čak 42.

ZAKLJUČAK

Rezultati analize kvalifikacija narodnih poslanika pokazuju da je iz godine u godinu nivo obrazovanja narodnih poslanika rastao, od toga da je u V sazivu bio priličan broj parlamentaraca sa prvim nivoom kvalifikacija, i veoma mali broj njih sa osmim nivoom kvalifikacija, do toga da, u poslednjem sazivu, ne postoji nijedan narodni poslanik ispod četvrtog nivoa kvalifikacija, i da je značajan broj narodnih poslanika sa sedmim i osmim nivoom kvalifikacija.

Međutim, ovo ne mora nužno dati realnu predstavu obrazovne strukture. Naime, treba biti oprezan pri tumačenju kvalifikacije narodnih poslanika. Nivo kvalifikacija meren je samo na osnovu biografija narodnih poslanika, priloženih Narodnoj skupštini. Za još dublju analizu neophodno je detaljnije istražiti svaku biografiju. Pored nivoa obrazovanja, trebalo bi analizirati i kompetencije, relevantnost radnog i životnog iskustva, odnosno da li su narodni poslanici stručni za dotičnu oblast kojom se bave i za rad u odborima u kojima rade.

U postojećim zakonskim okvirima, političke partije i njihovi lideri neprikosnoveni su kreatori izbornih, samim tim i lista narodnih poslanika. Obrazovanje, može biti jedan od kriterijuma, ali ne nužno. Popularnost kandidata u određenom okrugu, partiji, odnosi sa kreatorima liste mogu, takođe, biti važni kriterijumi.

Dodatne obuke, seminari, okrugli stolovi i slično, sa civilnim sektorom i relevantnim državnim institucijama mogu dodatno da unaprede kvalifikacije (ne i kompetencije). Političko iskustvo može, ponekada, biti pravi kriterijum za odabir narodnog poslanika, pre nego njegova profesionalna kvalifikacija. Posedovanje kvalifikacije ne znači nužno i sposobnost političke artikulacije i kreiranja novih politika. Ovdje je iscrtana ona tanka linija između tehnokratije i demokratije.

Dugoročno rešenje za redukovanje nekompetentnih i nekvalifikovanih poslanika jeste redefinisanje ili (potpuna) promena izbornog sistema u smeru personalizacije, odnosno opredeljivanja za kandidata na otvorenim listama, na osnovu njegovih kompetencija i kvalifikacija, a ne za celu (zatvorenu) listu. Samim tim, odgovornost poslanika prema građanima, prema onima koji su ga birali, bila bi veća.

Aktuelni proporcionalni izborni sistem u Srbiji, sa jednom izbornom jedinicom, ne pruža mogućnost građanima za personalni odabir kandidata za poslanike. Često je poznata samo ličnost nosioca partijske (koalicione) liste za parlamentarne izbore. Iz tih razloga, izmenom izbornog sistema mogle bi se stvoriti pretpostavke za izbor kvalifikovanih i kompetentnijih parlamentaraca, što bi se, svakako, odrazilo i na redizajniranje partijskog sistema i demokratizaciju unutarpartijskih odnosa.

LITERATURA

Beetham, David. *Parlament i demokratija u XXI veku – Vodič ka dobroj praksi*. Beograd: Izdavač Ujedinjene nacije za razvoj (UNDP) Srbija, 2013.

Beyme, Klaus von. *Transformacija političkih stranaka – Od narodnih do profesionalizovanih biračkih stranaka*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2002.

Christiano, Thomas. *The Rule of the Many: Fundamental Issues in Democratic Theory* (Colorado: Westview Press, 1996).

- Damnjanović, Ivana, „Tehnokratija, meritokratija, demokratija: suprotstavljene ili komplementarne paradigme”, Fakultet političkih nauka, Beograd 2014.
- Daniel, Stockemer, and Kchouk Bilel. „Inclusive parliaments: a trigger for higher electoral integrity?” *The Journal of Legislative Studies* 23, no. 3 (2017).
- Fiorina, Morris P. and Matthew S. Levendusky. „Disconnected: The Political Class versus the People”; In *Red and Blue Nation?: Characteristics and Causes of America's Polarized Politics*, ed. Pietro S. Nivola and David W. Brady (Brookings Institution Press, Henry Bradshaw Society in association with Boydell & Brewer, Georgetown Center on National Security and the Law, 2006).
- Martin, Shane. „Parliamentary Questions”. *SUNY Center for International Development*, August 2013.
- Orlović, Slaviša. „Izborni sistem i institucionalni dizajn.” *UPreporuke za izmenu izbornog zakonodavstva u Srbiji*. Beograd: NDI Srbija, 2011.
- Orlović, Slaviša. *Partije i partijski sistemi*. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, 2015.
- Orlović, Slaviša. „Političko predstavljanje nacionalnih manjina – Srbija u komparativnoj perspektivi.” *Migracijske i etničke teme*, no. 3 (2011).
- Orlović, Slaviša, Jelena Lončar, Dušan Spasojević, i Dragana Radojević Đ. *Poboljšanje demokratskih performansi Narodne skupštine Republike Srbije – Preporuke*. Beograd: Univerzitet u Beograd – Fakultet političkih nauka (Centar za demokratiju), 2012.
- Pantić, Dragomir, i Zoran Pavlović M. „Stranačke pristalice i komponente političke kulture u Srbiji”. *UPolitičke stranke i birači u državama bivše Jugoslavije*, Zoran Lutovac. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung i Institut društvenih nauka, 2006.

OSTALI IZVORI

- „Parlamentarne funkcija Reprerzentacije”, pristupljeno 7. 11. 2020, <https://agora-parl.org/resources/aoe/representation>.
- Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, drugo poglavlje, član 5, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2918.
- Arhiva Narodne skupština Republike Srbije.